

י"ד ע"י קרן תר"ג לזיכוי הרבים
לשבות נשמת הרבני הנגיד הנכבד
הרה"ח ר' אריה (לייבל)
ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

בסייעתא דשמיא

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

פרשת בא גיליון ק"ה - שנה ג' | שבט תשפ"ו

פנינים מאירים
לשולחן השבת

פר"ס התורה

פשוט

חגבים שאינם רואים

וְכִסָּה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יִכָּל לִרְאֹת אֶת הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת יֵתֵר הַפֶּלֶטָה וְגו' (שמות י, ה)
ב'כלי יקר', וב'פנים יפות', מפרשים הכתוב על פי דברי הגמרא (יומא עז, ב) שאדם שאינו יכול לראות, אוכל ואינו שֶׁבֶע, ולכן צריך אדם לאכול סעודתו לאור יום, ולא בחשכת הלילה, כי אז לא ישבע.

זו כוונת הכתוב, וְכִסָּה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ - כדברי התרגום שהארבה כיסה את אור השמש, ונעשה חושך במצרים, וְלֹא יִכָּל לִרְאֹת אֶת הָאָרֶץ - כלומר, שלא היה יכול הארבה לראות את הארץ, ומאחר שהחגבים לא ראו מה שאוכלים, לא היו שֶׁבֶעִים, וכמה שאכלו נשארו רעבים, ולכן - וְאָכַל אֶת יֵתֵר הַפֶּלֶטָה וְגו'.

רמז

תפילין בחנוכה ופורים

וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה (שמות יג, טז)

בשבתות ומועדי השנה אין מניחים תפילין, אבל יש שני חגים בימות החול בהם כן מניחים תפילין, והם: חנוכה ופורים. כותב הגה"ק רבי אברהם הררי-רפול ז"ע, וכן רבני ארם-צובא, בספרו 'אמרי אברהם', שזה נרמז בפסוק וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה, דהיינו שביום הפורים שהוא ביום י"ד באדר, ובימי החנוכה המתחילים ביום כ"ה בכסליו, יש להניח תפילין.

דרוש

אני לדודי ודודי לי

וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעִבְדָּה הָזֹאת לָכֶם, וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לָהּ אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתִי בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְגו' (שמות יב, כז-כח)

רעיון נפלא כותב ה'כתב סופר': הנה שאלה זו, היא שאלת הבן הרשע (רש"י להלן יג, ה), ששואל 'מה העבודה הזאת לכם', כלומר, באכילת הפסח אני מבין שהאב צריך לאכול בעצמו, אבל העבודה של שחיטת וצליית הפסח ושאר העבודות, למה צריך האב לעשותם בעצמו, ולמה אינו יכול לקחת עבדים שיעשו זאת.

על כך משיבים לו בהמשך הפסוק, וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לָהּ אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתִי בְּנִי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, דהיינו שכשם שהקב"ה בכבודו ובעצמו הכה את מצרים והציל את בכורי ישראל, (רש"י לעיל פסוק יב), גם אנו עושים המצוות בעצמנו ולא על ידי שליח, בבחינת 'אני לדודי - ודודי לי'.

סוד

קדושת פנים מול קליפת העורף

וַיֹּאמֶר לוֹ פֶּרַע הֲלָה מַעְלֵי הַשָּׁמַיִם לָךְ אֵל תִּסָּף רְאוּת פָּנֶי כִּי בְיוֹם רִאֲתָךְ פָּנֶי תָמוּת, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּן דְּבַרְתָּ לֹא אֶסָּף עוֹד רְאוּת פָּנֶיךָ (שמות י, כח-כט)

כוונה פנימית בפסוקים אלו כותב ה'חתם סופר': ידוע מספרי קבלה שקליפת פרעה היא קליפת העורף, ולכן פרע"ה הוא אותיות הער"ף. וקליפה טמאה זו היתה גם טומאת פעור"ר, אותיות עור"ף.

לעומת טומאת פרעה - קליפת העורף, היתה קדושת משה רבינו - קדושת 'פנים' [כאמור (דברים לד, י) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים], וקדושתו של משה היתה מיוחדת להכניע את קליפת העורף, ולכן נקבר דווקא משה מול בית פעור, להתיש את קליפת פעור - עורף.

לכן, כאשר אמר פרעה למשה אל תִּסָּף רְאוּת פָּנֶי כִּי בְיוֹם רִאֲתָךְ פָּנֶי תָמוּת, אמר לו משה כִּן דְּבַרְתָּ! כי אכן ביום מיתת משה, כשיקבר מול בית פעור, הוא יראה את פרעה, הכוונה שייקבר מול בית פעור להכניע אותו, ונרמז בתיבות לא אֶסָּף עוֹד רְאוּת פָּנֶיךָ - ראשי תיבות 'ערף', דהיינו שבימים מיתתו כשיקבר מול בית פעור, יכניע את קליפת ערף.

זכר ליציאת מצרים

נושאי הפרשה:

מכת ארבה • מכת חושך • קידוש החודש • קרבן פסח • אכילת מצה ואיסור חמץ, ודיני החג • מכת בכורות • יציאת מצרים • קדושת הבכורות • זכירת יציאת מצרים • תפילין.

פרשת בא היא לא רק פרשת הגאולה ממצרים בימים ההם, אלא כוללת מצוות המלוות אותנו בזמן הזה למען נזכור את יציאת מצרים: מצות קידוש בכורות, הנחת תפילין, ומצוות הנהגות לבלי הסדר ובשבעת ימי החג.

א. כוכב של דם

לקראת מכת ארבה אמר ה' למשה להזהיר את פרעה על המכה העומדת לבוא. עבדי פרעה שומעים את התראת משה שהארבה יאכל את כל הצומח, והם מפצירים בפרעה להיכניע כי מצרים אבודה.

פרעה מזמין אליו את משה ואהרן, ומברר מי ומי ההולכים למדבר, ומסרב לשלוח גם את הטף, בנימוק שאין דרך הטף לשחוט, ומציע לשלוח רק הגברים. כאשר משה מסרב להצעה זו, פרעה מואים שכוכב ששמו 'רעה', המסמן על דם הריגה, עולה נגדם במדבר.

ב. רוח מערבית

משה נוטה את ידו, ורוח מזרחית מביאה חגבים רבים האוכלים כל עץ ועלה ירוק. לאחר בקשת פרעה, משה מתפלל להסרת המכה, ורוח מערבית נוטלת את הארבה לים סוף.

ג. חושך סמיך

בשלושת הימים הראשונים של מכת חושך, לא ראו מאומה, ובשלושת הימים שאחריהם היה החושך סמיך וניתן למישוש ידיים, כך שהמצרים לא היו יכולים לזוּז ממקומם. במכת חושך מתו רשעי ישראל שלא רצו לצאת. כמו כן, היהודים ניצלו את ימי החושך לחפש כלים בבתי המצרים, כך שיוכלו לשאול מהם כלים ביציאתם ממצרים.

ד. גירוש מהארמון

בשלב זה, מציע פרעה לשלח את ישראל בלי הבהמות, אך משה דוחה את ההצעה, ואומר לפרעה שהוא עצמו עוד יתן להם בהמות. פרעה מגרש את משה מביתו ומוזהירו שלא יראה פניו. בעוד משה בבית פרעה, דיבר ה' אתו והודיע לו על מכת בכורות, ושהיהודים ישאלו כלים מהמצרים. לאחר מכן משה עוזב את בית פרעה כנעס, וה' נתן את חן העם בעיני המצרים, ומשה נעשה גדול ונכבד בעיני מצרים.

ה. סמוך לשקיעה

בראש חודש ניסן סמוך לשקיעת החמה, דיבר ה' עם משה ואהרן, והראה להם את הירח בחידושה, ומסר להם את מצות קידוש החודש, והמצוה שחודש ניסן יהיה הראשון במניין החודשים. בנוסף, מצווה ה' להם להזהיר את ישראל, שבעוד עשרה ימים, ביום י' בניסן, יכינו קרבן פסח ויבדקו שאין בו מום, ובזכות ההכנה ומצות מילה, יגאלו ממצרים.

עיקרי הלכות קרבן פסח שהצטוו ישראל במצרים
חובת לקיחתו ובדיקתו ביום י' בניסן
חובת המיניו עליו
האיסור לבשלו
החובה לצלותו שלם
החובה לאוכלו עם מצה ומרורים
החובה לאוכלו בחבורה אחת
החובה לאוכלו חגורי מותניים, עם מקל ביד, ובחיפזון
איסור אכילתו לגוי, למומר, לערל, לגר-תושב, ולעבד כנעני ערל (ויש אומרים שגם האדון אינו אוכל כשעבדו ערל)
איסור שבירת עצם

ז. ארבעה בניסן
הכתוב מכאן את התשובה לבן הרשע השואל מה העבודה הזאת, והתשובה לבן החכם, התם, ושאינו יודע לשאול.

ח. זהב נמס

בני ישראל השתחוו והדרו לה' על הבשורות הטובות, וקיימו את מצוות הפסח כהלכה. ויהי בחצות ליל ט"ו בניסן, הכה ה' את בכורי מצרים, כולל בכורות השבויים ובני השפחות, ואין בית שאין בו לכל הפחות מת אחד. גם אלילי הזהב והכסף נמסו, ואלילי העץ הרקיבו. פרעה שהיה בכור וחשש לחייו, קם ממיטתו בחצות הלילה לחפש את משה ואהרן, וכשמצא אותם ציוה עליהם לצאת, וגם כל המצריים דחקו בישראל למחר לצאת, ובני ישראל שאלו כלים מהמצרים.

ט. 120 מיל בשעה

באמצע יום ט"ו בניסן יצאו ממצרים, כשעל שכמם שירי מצה ומרור ובצק שלא הספיקו לאפות והוא לא החמיץ. תוך שעה אחת הם הגיעו מרעמסס לסוכות, מרחק של 120 מיל.

י. בכור ותפילין

מצוה לפדות בכור אדם בחמש סלעים, ולהקדיש כל בכור בהמה טהורה, ואילו פטר חמור יש לפדות בשנה הניתן לכהן, ואם אין פודים אותו יש לעורפו בגרן. חובה לזכור את יציאת מצרים, כן מצוה להניח תפילין כדי לזכור את הנס של יציאת מצרים.

התורה וההפטרות

בפרשתנו מוזכרות שלשת המכות שהחריבו את מצרים, ובהקשר לכן מפתירים בספר ירמיהו בנבואה על נבוכדנצר שיעלה על מצרים להחריבה. למנהג התימנים והבבליים: מפתירים בספר ישעיהו את הפטרת 'בעת ההוא יובל ש', גם בה מבואר החורבן העתידי לבוא על מצרים.

ישועה בזכות לימוד חומש ורש"י

חיים של תורה

סיפר על עצמו כ"ק האדמו"ר מתולדות-אהרן זי"ע: 'פעם אחת הייתי צריך ישועה באיזה דבר, והתפללתי להשי"ת שבזכות החומש ורש"י שלמדתי בכל שבוע, תהיה לי ישועה, ואכן כך היה'.

קבלה טובה - כמעשה

וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן
כן עשו (שמות יב, כח) וכי כבר עשו? והלא מראש חודש
נאמר להם, אלא מפנין שקבלו עליהם, מעלה עליהם
כאילו עשו (רש"י).

מעבודה זרה להקרבת קרבן

מגדולי צדיקי החסידות היה הרה"ק רבי חיים דוד דוקטור
מפיעטקוב זי"ע שבתחילת ימיו לא נמנה על עדת
שומרי תורה ומצוות, עד שהרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע
החזירו בתשובה, וזכה לעלות ולהתעלות לרום המעלה
כצדיק נשגב.

כאשר הוא נפגש לראשונה עם הרה"ק רבי דוד מלעלוב,
דיבר הרה"ק מלעלוב עמו דיבורי התעוררות לתשובה,
עד שהוא קיבל על עצמו לשנות דרכו לטובה. תיכף ומיד
התחיל הרה"ק מלעלוב לדבר עמו אודות עניינים נשגבים
העומדים ברומו של עולם, ועל מדרגות גבוהות ונשגבות
בעבודת ה'. תמה הרופא ושאל: 'הלא רק עתה קיבלתי
על עצמי לשוב בתשובה, ואיך הרבי כבר מדבר עמי על
מדרגות גבוהות בעבודת ה'?

ענה לו הרה"ק מלעלוב: אל יהיה הדבר לפלא בעיניך, כי
תיכף ומיד כשאדם עוזב דרך רשע, יכול הוא להיכנס אל
כל שערי הקדושה ולהשיג אפילו עניינים גבוהים ונעלים,
והוכחה לכך, שהרי רש"י כתב בפרשת בא (יב, ו) 'ולפי
שהיו שטופים בעבודה זרה אמר להם (פסוק כא) משכו
וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן
של מצוה, הרי לפניך, שגם מי שהיה עד עכשיו שטוף
בעבודה זרה, יכול ברגע אחד למשוך ידיו מעבודה זרה,
וכבר לעמוד ולהקריב קרבן פסח להש"ת!

קבלה לפני נעילה

ביום הכיפורים שנת תרע"ז, בעת שהתגורר הכהן הגדול
מאחיו רבינו החפץ חיים זי"ע בעיר סימיאטיץ שברוסיה,
הוא דרש דרשה קצרה לתלמידיו לפני תפילת 'נעילה',
וכה אמר:

לב לרעת

הכרת והבנת
מושג בתורה

סכת | ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה (שמות יב, לו)

כשיצאו ישראל ממצרים הגיעו תחילה מהעיר רעמסס עד
סוכות, שהיא עיר או מחוז סמוך למצרים (אברבנאל), כשהם
נוסעים בשעה אחת מרחק של מאה ועשרים מיל! (ובתרגום
יונתן: מאה ושלשים מיל). מובא במדרש (מכילתא דרשב"י;
תנחומא, תרגום יונתן) שכאשר נסעו מרעמסס לסוכות החלו
להיות מכוסים בשבעה ענני הכבוד, אשר כיסו אותם כמו סוכה,
ולפיכך נקרא המקום בשם 'סוכות'.

מלבד העיר סוכות הסמוכה למצרים, היתה עוד עיר בשם
סוכות בארץ ישראל, כנזכר בפרשת וישלח (לג, יז) על פן קרא
שם המקום סכות. גם בספר שופטים (פרק ח) מוזכרת עיר
בשם 'סוכות' סמוך לירדן, ויתכן שזו אותה עיר סוכות של
יעקב אבינו.

עניינים לראות

הבנת מילה
אחת בתורה

ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפש
איש לפי אכלו תכסו על השם (שמות יב, ד)

'במסגרת ההכנות לחלוקת 'קמחא דפסחא' קבעו מנהלי
הקופה השכונתית מכסה של עופות ודגים שתקבל כל
משפחה'.

בימינו מופיעה המילה 'מכסה' במשמעות של כמות הקצובה
ומוגבלת מראש, שמספר מסוים של אנשים או מוצרים בתוך
מכסה זו, ולא יותר. אולם כאן בפסוק ולקח הוא ושכנו הקרב
אל ביתו במכסת נפשות, מפרש רש"י: 'במכסת - חשבון'.
כלומר: רש"י מלמדנו שהפירוש המדויק של המילה 'מכסה'
בלשון הקודש, אינו 'כמות קצובה', אלא: 'חשבון ומספר',
דהיינו שכאשר מקדישים קרבן פסח יש לספור ולמנות את
מספר הנפשות שיאכלו מפסח זה, ולדעת את חשבון ומספר
הנפשות. וכן תרגם אונקלוס: 'במנין נפשותא'.

גם בהמשך הפסוק איש לפי אכלו תכסו על השם, פירושו:
לפי אנשים הראויים לאכילה (ולא חולה וזקן), תקבעו את
המנויים (-מלשון מנין ומספר) על השם.

אזניים לשמוע

כללי רש"י הק'
בדקדוק הלשון

ויאמר משה כה אמר ה' כחצת
הלילה אני יוצא בתוך מצרים (שמות
י, ד)

'כחצת' - 'פהחלק'

ביום הולדתו ה-12, החל יואל ללמוד בשקידה את מסכת
ברכות, במטרה לערוך סיום מסכת במעמד שמחת הבר-מצוה
שלו. במהלך כל השנה הוא חזר ושינן את המסכת עד שידע
אותה על בוריה. וכשהגיע שבת קודש פרשת בא, פנה אליו
אביו ושאל: יואל יקירי, על פי מה שלמדת במסכת ברכות מה
הפשט הפשוט בפסוק כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים?

יואל מיהר להשיב: 'כחצות' פירושו 'כמו חצות', דהיינו סמוך
לזמן הנקרא 'חצות', ולא ממש בזמן של חצות, אלא קצת לפני
חצות או קצת אחרי חצות. הגמרא אומרת תחילה (דף ג, ב)
שמשא אמר כך לפי שלא ידע בדיוק מתי חצות, ולמסקנת
הגמרא, משה ידע מתי חצות, אך בכל זאת הוא לא אמר
'בחצות', בגלל החשש שמא אצטגוניו פרעה יטעו ולא יידעו
מתי חצות, וכאשר יראו שהמכה לא היתה בדיוק בזמן של
חצות (לפי הטעות שלהם), הם יאמרו שמשא הוא ח"ו בדאי.

'פה מואד' - אמר לו אביו - 'זו אכן דרשת חז"ל בגמרא,
ורש"י מביא זאת בפרשתנו. אבל אני שאלתי מה הפשט
הפשוט בפסוק. אם היית לומד את הפרשה עם פירוש רש"י,
היית רואה שרש"י כותב תחילה שלפי פשוטו של מקרא אין
הפירוש של 'כחצות הלילה' - 'כמו הזמן של חצות הלילה',
אלא הפירוש הפשוט הוא: 'פהחלק הלילה', כלומר: בזמן
שהלילה ייחלק לשני חצאים. דהיינו שהמילה 'חצות' המוזכרת
כאן אינה 'שם דבר' של זמן מסוים, אלא היא לשון פעולה,
כאילו נאמר 'כאשר ייחלק וייחצה הלילה'.

לרעת חכמה ומוסר להבין

פניני מוסר, חכמה, וחיזוק, מתוך פסוקי הפרשה

להגן עליו ולהצילו!

בין החמור לכלב

וכל פטר חמור תפדה בשם (יג, יג) שסיעו את ישראל ביציאתן
ממצרים, שאין להן אחד מן ישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים
מכספם ומונהגם של מצרים (רש"י).

מה נשתנו החמורים שזכו לשכר כה גדול, שיש בהם
קדושה ומקיימים בהם מצוות פדיון פטר חמור, ואילו

הכלבים שלא חרצו לשונם במכת
בכורות, וזכו רק לשכר לקבל בשר
טריפה (רש"י שמות כב, ל) והרי
שניהם סיעו לישראל ביציאת
מצרים!?

פנינה נפלאה אמר הגה"צ רבי
יוסף חיים זוננפלד זי"ע: נתבונן
מה בין הכלב לחמור, כאשר
שמע החמור שהיהודים יוצאים
ממצרים, הוא נשא עמהם בעול,
והטה את שכמו לשאת את
חבילותיהם, כמי שאומר: 'אני
אתכם, אתם יכולים להעמיס עלי
כאוות נפשכם', ועל מעשה כזה
אכן זוכים לשכר גדול, אבל הכלב

אמר: אני רואה שיש כאן חילוקי דעות בין מצרים ובין
ישראל, אני מעדיף לעמוד בצד ולא להתערב, לשתוק
ולא לחרוץ לשוני... אמנם גם זה היה דבר חשוב, אבל על
שתיקה בלי עשייה, מקבלים שכר רק בבשר טריפה...

בלי חמיצות

ושמרתם את המצוות (שמות יב, יז)

קָדָר שָׂאוֹן מְחַמֵּץ אֶת הַמִּצְוֹת,

כִּי אִין מְחַמֵּץ אֶת הַמִּצְוֹת (רש"י).

אִין מְחַמֵּץ אֶת הַמִּצְוֹת - אִין לְקִיִּים

מִצְוָה בְּהִרְגֵּשָׁה חֲמוּצָה וּמְרִירָה,

וּבְפִנִּים חֲמוּצוֹת, כְּמִי שֶׁנוֹשֵׂא עוֹל כְּבֵד,

אֵלָּא יֵשׁ לְקִיִּימָה בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב.

(הרה"ק רבי מנחם מענדל מקוצק זי"ע)

האם החטאים גרמו להוסיף עוד 30 שנה לגזירת הגלות?

או שמא דווקא שמירת השבת גרמה לתוספת 30 שנה?

וגם: האם חישוב השנים כולל את הלילות!?

שלושים שנה קודם הזמן (סנהדרין צב,
ב), לכן מידה כנגד מידה, נגזר על ישראל
להיות עוד שלושים שנה במצרים.

ואילו בכלי יקר כתב מהלך אחר, שהיו רבים מישראל שלא רצו לצאת ממצרים, והרי נאמר בגזירה 'כי גר יהיה זרעך', ואלו שלא רצו לצאת החשיבו עצמם ככתושבים ולא כגרים, ובעבורם נתארך הקץ עוד שלושים שנה.

יש לשים לב, להבדל בין הפירושים, ששלדעת הרמב"ן אריכות הגלות היתה מחמת אלו שהקדימו לצאת, ולדעת הכלי יקר אריכות הגלות היתה אדרבה מחמת אלו שלא רצו לצאת כלל.

דבר פלא כותב בשל"ה
הקדוש (מסכת פסחים,
מצה שמורה, אות קפא)
שוודאי הגזירה היתה
ארבע מאות שנה, אך
כשחטאו
במכירת יוסף נגזרו עוד
שלושים שנות עינוי, כנגד
שלושים שנה שעברו
מלידת יוסף עד עמדו לפני
פרעה (בראשית מא, מז).

לעומת המהלכים שנאמרו
עד כה שהעוונות גרמו
לאריכות הגלות, אנו מוצאים מהלך
הפוך שדווקא שמירת השבת גרמה לכך!
כך כותב בעל שו"ת שואל ומשיב,
בספרו 'דברי שאול', שאף שנגזר על בני
ישראל ארבע מאות שנה, אבל בשבת לא
עבדו, כמבואר במדרש (שמו"א א, כח),
ולכן נוספו שלוש שנה כדי שיושלם
400 שנה, נגד כל השבתות שלא עבדו
בהם (עיי"ש החשבון המדויק של כל
השבתות שהם כנגד שלוש שנה).

בילקוט שמעוני (פרשת לך, סימן עז)
אנו מוצאים מהלך נפלא. כי הנה הדעה
המקובלת היא שישאל היו במצרים
עצמה 210 שנה כמנים רד"ו (רש"י)
בראשית מב, ב, אולם בפרקי דרבי
אליעזר (פרק מ"ח) יש דעה שישאל היו
במצרים 215 שנה, על כך מוסיף הילקוט -
שמעוני, כי הנה פעמיים 215 שנה עולה
בדיוק 430, והכוונה, שהשעבוד בימים
בלי הלילות היה 215 שנה, אבל כיון
שבמצרים עבדו גם בלילות, נחשב להם
שהיו במצרים ארבע מאות ושלושים
שנה, וזו כוונת הכתוב שבני ישראל ישבו
במצרים ארבע מאות ושלושים שנה!

גזירת ברית בין הבתרים אמר הקב"ה ואברהם אבינו (בראשית, טו, יג): 'ידע' ידע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם עבדום וענו אתם ארבע מאות שנה'. מפרש שם, שאין הכוונה שיחיו מצרים גופא ארבע מאות שנה, אלא ששנולד יצחק עד שיצאו ממצרים, עברו 400 שנה, ולכן לא נאמר 'גר יהיה זרעך ארבע מאות שנה', אלא 'בארץ לא להם', משנולד יצחק היו האבות רק כגרים בארץ.

מרבח הפלא, בפרשת השבוע, אומרת תורה (שמות יב, מ-מא) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה ארבע מאות שנה, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים.

באן הבן שואל: אם נגזרה גזירה רק על 40 שנות גלות, מה פשר מספר החדש של 'ארבע ואות ושלושים שנה'?

מה מהלכים שונים זה מזה
אמרו ליישוב תמיהה זו,
נציגה כאן את תמציתם.

דעת רש"י כאן (ומקורו ממכילתא), באמת מלידת צחק היו רק ארבע מאות שנה, אבל לידת יצחק לא ייתה מיד אחרי ברית בין הבתרים, כי בברית בין הבתרים היה אברהם

בנינו בן שבעים, ויצחק נולד כשאברהם היה בן מאה, כך שמברית בין הבתרים נולד שנוולד יצחק היו עוד שלושים שנה, והכתוב כאן מחשב גם את אותן שלושים שנה מברית בין הבתרים.

לומר, הפסוק כאן אינו בא למנות את שנות גלות, שהן היו רק 400 שנה, אלא מה שנאמר כאן 430 שנה, הכוונה להזכיר את מספר השנים שעברו מאז נגזרה הגזירה.

עומת זאת, הרמב"ן כאן שולל את פירושו של ש"י, מחמת כמה קושיות, ועל כן הוא נחשב מהלך אחר, שאף שנגזר עליהם רק 40 שנה, מכל מקום בעוונות הדור ההוא יספיק עליהם עוד שלושים שנה, וז"ל הרמב"ן (בקינור): 'כי אם נגזר על האדם חטאו גלות ועיניו שנה או שנתיים, והוא יסיף על חטאתו פשע, יסיפו עליו שבע גלות חטאתו וגלות יוסרין כהנה וכהנה; ומן ידוע שהיו בני ישראל במצרים רעים חסרים מאד, ועל כן ארך גלותם עוד שלושים שנה, והיה ראוי שתארך יותר, ולא שצערנו והרבו בתפילה'.

תוך דבריו מוסיף הרמב"ן, שאפשר,
טכיון שבני אפרים יצאו ממצרים

ומת כל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרִיעָה הַיֵּשֶׁב עַל כֶּסֶף אֶד בְּכוֹר הַשְּׂפִיפָה וגו' (שמות יא, ה)

עַד בְּכוֹר הַשֶּׂבִי. לָמָּה לָקוּ הַשְּׂבִייוֹת – כִּדִּי שֶׁלֹא יִחַמְרוּ, יִרְאֲשׁוּ כְּעֵנֶה עֲלֻכּוֹס וְהִבִּיֵּא פְרֻעָנָת עַל מִצְרַיִם וכו'. וְלָמָּה לָקוּ זֵמֵי הַשְּׂפִיפָה? – שֶׁאִם הֵם הֵיוּ מִשְׁעֻבְדִּים בָּהֶם וְשִׁמְשִׁים בְּצִרְתָּם (ש"י).

ויראתם תבעה עלבונם' וכו', נמצא שלא לקו
השבוים בגלל חטא ששיעבדו בישראל,
אלא בגלל טעם אחר, ולכן לא נזכרו בהתראה,
מפני שההתראה היתה רק כלפי מי ששיעבד
בישראל.

רק כבוד השפחה, שלקו בגלל שהשתעבדו
בישראל, הם היו בכלל התראה, ולכן נזכרו כאן.
ומה שכתב רש"י שכבוד השפחה לקה גם בגלל
שהיו שמחים בצרתם של ישראל, אין זה עיקר
הטעם, אלא עיקר הטעם הוא בגלל ששיעבדו
בישראל.

וזמה שהוכיז רש"י שם עוד טעם להכאת השבויים 'שהיו שמוחים לאידם של ישראל', כתב במשכיל לדוד, שכוונתו שם ליישב, שלא יתכן שהשבויים מנו רק כדי שלא יאמרו ייראתם תבעה עלבונם, שהרי 'אין מיתה בלא עוון', ובהכרח שהיה להם איזה עוון, לכן כתב רש"י, ששמוח לאידם של ישראל. אבל טעם זה לבד לא יאמר מספיק לדוידים מיתה, לכן צריך עוד טעם שלא יאמרו ייראתם תבעה וכו'.

נגד עיני הלומד את דברי רש"י אלו, יתעוררו
שתי קושיות:

א. מדוע רש"י כאן נותן טעם להכאת השבויים, והרי כאן בפסוק לא מוזכר כלל בכור השבי, רק בכור השפחה בלבד, ורק להלן (יב, כט) בשעת מעשה של מכת בכורות מוזכר בכור השבי.

ב. עוד קשה, שכאן כתב רש"י הטעם שהשבויים לקו, **שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם**, ומדוע לחלץ בפסוק (יב, כט) 'וה' הִקָּה כָּל בְּכוֹר וגו' עַד בְּכוֹר הַשְּׁבִי וגו', כתב רש"י עוד טעם, 'וז"ל שם: עַד בְּכוֹר הַשְּׁבִי - **שהיו שמחין לאידיים של ישראל**. ועוד, **שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות זו'**.

מהלכים רבים כתבו מפרשי רש"י להבנת עומק דברי רש"י, ונביא כאן מהלך אחד שכתב הרא"ם:

לכאורה יש לשאול, מדוע באמת לא הזכיר כאן הפסוק את בכור השבי? וכדי לתרץ שאלה זו כותב רש"י למה לקו השבויים, שלא יאמרו

התבוננות והעמקה
בתרגום אונקלוס

אונקלוס: לא תיכלון מנה פד חי.

תורה: אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא (שמות יב, ט)

רש"י בפירושו של הפסוק 'אל תאכלו ממנו נא', כותב: 'שאני צלוי כל צורכו קורא נא בלשון ומקורו בגמרא מסכת פסחים (מא, א): 'היכי דמי נא? - אמר רב, כדאמרי פרסאי ואברבנסי, ופירש שם רש"י: אותה צליה שבלשון פרסי קרויה אברניס. בלשון הקודש קרי' נא.

ואולם כאן בתרגום אונקלוס, וכן בתרגום יונתן, אנו מוצאים דבר חידוש, שהם לא תרגמו כדברי הגמרא, אלא תרגמו: 'לֹא תִכְלֹן מִנֶּה בֶּד חַי', דהיינו שתיבת 'נָא' פירושו בשר חי לגמרי, שאינו צלוי כלל.

נושאים הלכתיים
העולים מתוך הפרשה

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ (שמות י"ט, ט). וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן עַל יָדְךָ (שמות י"ט, ט).

לעומת זאת, הב"ח חולק על הבית יוסף, ומדקדק מהטור שיש לכתוב תחילה תפילין של ראש, כקדושתן חמורה משל יד, כיון שיש בהם אותיות ש' וד' משם שד"ץ. וכן כתב בעטרת זקנים בהגהות על השו"ע.

למעשה פסק הרמ"א, שלכתחילה יש לכתוב של יד תחילה, וכתב הנמשנה ברורה (סק"ה) שכך אנו נוהגים. אולם בשלחן ערוך הרב (ס"א) כתב לכתוב תחילה של ראש, כי כן נכון על פי קבלה (כמובא באליהו רבה סק"ב, בשם האריז"ל).

לדעת הרמ"א והמשנה ברורה יש לכתוב לכתחילה של יד תחילה, ולדעת הב"ח והאריז"ל ושו"ע ר"י, יש לכתוב של ראש תחילה, ובדיעבד אין מעכב הסדר.

תורתך שעשועי

פרפראות וחידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורתך שעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או בדריים+

חידור בפרשה

שליח:

- מה עשה הקב"ה בעצמו ולא על ידי שליח?
- ומתי שלח פרעה שליח?
- ואיזו מצוה מקיימים על ידי שליח?
- ומנין שהמחבב מצוה, עושה זאת בעצמו ובכופו?

יוסיף דעת

משה ואהרן גם עשו – מה החידוש?
על הכתוב בפרשת השבוע (יב, כח) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֹּתֵב רֶשֶׁת: "ומה כן עשו?" אף משה ואהרן כן עשו, עכ"ל. והדברים תמוהים, מה החידוש שגם משה ואהרן עשו כן, ואיך יעלה בדעתנו לומר שמשה ואהרן לא יעשו את הפסח, וכי הם אינם בכלל כל עדת בני ישראל שנצטוו לעיל לעשות הפסח? אתמהא!

כמונח בקופסא

הבה נתחכמה

בפרשת השבוע נאמר (שמות יב, מא) וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל בְּנֵי אֲבָהוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. באחת הפרשיות בחמשה חומשי תורה כותב רש"י על פסוק זה, 'שהיו מצרים אומרים, אין אנו מניחים אותם לצאת, ואנו נוטלין סיפיות וכלי זיין והורגין בהם. אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה'. היכן הם דברי רש"י אלו?

יניק וחכים

שאלות מחכמיות מתוך הפרשה

התשובות מופיעות במדור פתרונות בסוף העמוד

קטן היורה

חידודים בתבנית ופסוקי הפרשה

- היכן יש בפרשתנו ארבעה פסוקים רצופים המסתיימים באותה מילה?
- באיזה פסוק בפרשה מופיעה 14 פעמים האות נ'?
- היכן נמצאת בפרשתנו האות ס' שלש פעמים ברציפות - ססס?
- היכן מוקדים בפסוקי פרשתנו האבכים הבאים: א. עין ב. און ג. פה ד. לשון ה. אף ו. פנים. ז. ראש ח. יד ט. רגל י. פרסת רגל יא. שכם?

פרשת שמות

פתרונות

יוסף דעת - עוסק במצוה פטור מן המצוה

בפרשת שמות אנו לומדים שמשה נענש כשיצא לדרך ולא מל את אליעזר, כמו שכותב רש"י (ד, כד): 'זיבש המיתו - המלאך למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל, נענש מיתו'. ויש להקשות, הרי משה היה בעת ההוא עסוק במצוה שהקב"ה ציווה לו ללכת למצרים לגאול את ישראל, והרי כלל נקוט בדינו 'העוסק במצוה, פטור מן המצוה', ואם כן היה פטור אז מלמול את אליעזר, ומדוע נענש?

להלן תקציר של חלק נבחר מתוך אלפי התשובות שנשלחו למערכת על ידי לומדי תורה שבכתב:

א. אכן כשמשה היה עסוק בהליכה למצרים היה נקרא עוסק במצוה, ואז לא ביקש המלאך להמיתו, רק כאשר בא למלון והפסיק מההליכה שוב לא היה עוסק במצוה והיה צריך למול.

ב. אפילו אם נאמר שגם במלון היה נחשב כעוסק במצוה, אבל דעת כמה ראשונים (ראה תוס' סוכה כה.) דעוסק במצוה פטור מן המצוה רק כשאי אפשר לקיים שניהם, אבל כיון שבהיותו במלון היה יכול לקיים מילה, שוב לא היה שייך בזה 'עוסק במצוה פטור מן המצוה'.

- במצוה עוברת אשר זמנו עכשיו אין פטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה, כמו שהעוסק במצוה אינו פטור ממצוה בפסח ומלולב בסוכות, וכאן כיון שכבר עבר (שהיה אז) יום שמיני ללידת אליעזר, היה זה מצוה שזמנו עכשיו.
- רק אחרי שניתנה תורה נתחדשה הלכה זו שהעוסק במצוה פטור מן המצוה (כפי שדרשו חז"ל מהכתוב ובלכתך בדרך, בלכתך בדרך, אבל לפני מתן תורה לא היה דין זה, וכיון שהתחייבו במצוה מילה מימי אברהם, לא היה שייך להיות פטור ממצוה זו בטענת עוסק במצוה.
- העוסק במצוה הוא פטור שלא יחול עליו חיוב, אבל חיוב שחל עליו תחילה אינו נפטר ממנו ע"י מצוה אחרת, וכאן יתכן שנתחייב למול בנו קודם ששלחו ה' לגאול את ישראל.
- מצות מילה היא מצוה חמורה שחייבים עליו כרת (וגם נכרתו עליה י"ג בריתות), ואולי בזה אין הפטור של עוסק במצוה.
- כיון שהציווי לגאול את ישראל היה רק מצות עשה, ולדעת

אהבת תורה

פרי עטם של לומדי תורה שבכתב

מבט חדש על הפרשה

אני רוצה להודות לכם בעיקר על המדור סיכום הפרשה המופיע בכל שבוע בתחילת הגיליון שלכם, ומאז פרשת בראשית לבש המדור פנים חדשות, עם ציון הרבה פרטים וידיעות על הפרשה שרש"י כותב והם אינם ידיעים לרבים וגם טובים, וכן משבצת מיוחדת של סיכום או ידיעות מיוחדות. כל אלו מעניקים לי, ובוודאי לעוד רבים, מבט חדש על הפרשה ומאירים נקודות חדשות שלא שמנו לב אליהן.

אמנם מגיל ילדות סיפרו לי את הפרשה, וגם למדתי חומש ורש"י, אבל בשבועות האחרונים אני מופתע לגלות שאני לא ממש מכיר את פרשיות השבוע. וכי חסרה הבנה נכונה יסודית של השתלשלות המאורעות, וכן הרבה פרטים משלימים המובלעים בתוך רש"י, היו נעלמים מידיעתי עד היום. זאת כמונח בנוסף לשאר המדורים המשובחים בעלון, אשר גורמים לי להיגרר אל לימוד מעמיק ויסודי, מרתק ומהנה, של הפרשה. וגם לאחר הלימוד כשאני קורא (וליתר דיוק: לומד!) את הגיליון, אני עדיין מגלה מבט חדש על הפרשה! תחזקנה ידיכם על כך ועל כל פעולות המפעל הקדוש והנשגב לזיכוי הרבים.

ל. ג. מנדלבוים

חלק מסדר היום

אביע בזאת את תודתי העמוקה והכנה למערכת המופלאה של "תורה שבכתב". זה כבר השנה השנייה ברציפות שאני זוכה, בזכותכם, ללמוד בכל יום חומש עם רש"י – באופן מסודר, קבוע ומעמיק. הליווי היומיומי שלכם, הסדר, הבהירות, והנגישות שאתם מעניקים ללימוד – כל אלו הפכו את התורה לחלק בלתי נפרד מחיי היום-יום שלי. אין ספק שיש לכם חלק חשוב בהחזקת התורה ובהפצתה.

יהי רצון שתזכו להמשיך בפועלכם החשוב, לזכות את הרבים ולהרבות תורה בישראל.

בהערכה, א. מ. רחנברג, בני ברק

שמות הזוכים בהגרלות בפרשת ויחי

זוכות התורה

זוכים בהגרלות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

נבחנים קבועים - 100 מה: הרב יוסף שלום - ירושלים | הרב שמחה בונים קורלנסקי - בית שמש | הרב משה קשת - בני ברק | סיכום יומי - 200 מה: הרב בן ציון ג' - בני ברק, פוניב' | הרב אברהם אלישיב - ירושלים, רצופות | הרב יעקב בורד - טבריה | הרב אפרים למבוגר - בית שמש | הרב משה מרדכי העניש - חיפה | הרב משה יהודה אייזנבך - מודיעין עילית, אוצר דעת | הרב אברהם דוד היימן - בית שמש | הרב יעקב מלכין - מודיעין עילית, זכרון יוסף | הבה"ח שלמה חיים לוינסקי - ירושלים, עץ חיים דבאבוב | הרב מרדכי מאיר - אלעד | הבה"ח אברהם שלום בלך - בית שמש, בעלזא | הרב ישראל בוימין ברויר - אפרת | הרב אברהם יצחק כהן - ירושלים, אהבת עולם | הרב שמחה פלד - אשדוד, גור | הבה"ח רפאל כהן - אלעד, קול תורה | הרב אברהם שמחה בונים אטרס - ירושלים, פני מנחם | הרב יצחק רוננובנים - בית שמש, באבוב | הרב יהודה מימון - בני ברק, וויניץ | הרב יהודה קני - בני ברק, קונוב סלבורק | הרב יוסף ירי - אלעד | הבה"ח מרדכי שייטו - מודיעין עילית, ברית יעקב | הרב משה הגר - ירושלים | הבה"ח שלמה כהנא - ירושלים, בית יוסף | צבי דושינסקי | הרב יהודה אריה רותן - מודיעין עילית, אסוקי שמעתא | הרב יואל גזול - בית שמש | הרב נפתלי כץ - ביתר עילית | הרב שמעון רובין - ביתר עילית, צאנז | הרב יצחק הירשלי - ביתר עילית, אמשינוב | כמונח בקופסא - 150 מה: הרב צבי מרגליות - עמנואל, ברסלב | הרב הלל עמרם דודיגס - נתניה, בית משה וגבראל | חידוד בפרשה - 100 מה: הרב משה חיים רוטמן - בית שמש, פרושים | הרב ברוך שטסמן - מודיעין עילית, עטרת שלמה | יוסף דעת - 200 מה: הרב דוד שלמה שרפי - בני ברק, אור התורה | הרב ירחמיאל וויטשטיין - ערד | מבחן גמרא - ש"ס ובלכתך בדרך: הרב יהודה שפיאל - בני ברק, מורשה ודעת | מבחן הפטרה - סט נ"ך: הרב דוד פלמן - בית שמש, זרע יעקב | כמונח בקופסא - 150 מה: הרב מרדכי שמואלס - צפת | הבה"ח אברהם מאיר אוריבך - ירושלים, בית מתתיהו | הרב אליהו פתאל - ירושלים

זוכים בהגרלות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

נבחנים קבועים - 50 מה: הבה"ח ברוך אשר מנטל - ירושלים, מעין התלמוד | סיכום יומי - 50 מה: הבה"ח מרדכי ארנשטיין - ירושלים, אור שמואל | יניק וחכים דוד מנחם זוהר - בית שמש, טוב ירושלים | יניק וחכים יוסף חיים חבה - ביתר עילית, אדרת אליהו | הבה"ח משה הכהן שבדרון - בני ברק, קהילות יעקב | יניק וחכים משה שבתיא - תל ציון, תניק הישיבות | הבה"ח ברוך מילר - בני ברק, דראק | הבה"ח דן חולד - ירושלים | הבה"ח שמעון אלטר - ביתר עילית, אמשינוב | הבה"ח יעקב אדלר - חיפה, סערת וויניץ | הבה"ח יעקב רותן - ירושלים, חיי יצחק | יניק וחכים נתן צבי קסלר - ירושלים, חוות דעת | הבה"ח מנחם מיינקוביץ - בני ברק, פוניב' לצעירים | יניק וחכים יעקב ישכר בער כהן - בני ברק, נדבורנה | יניק וחכים נתנאל עזרי - בני ברק, אמרי דוד | הבה"ח יונתן פור - ביתר עילית, עטרת ראובן | הבה"ח משה יהודה לייב שפיא - ירושלים, קמניץ | הבה"ח משה שמואל גנייער - בני ברק, ומומת התורה | יניק וחכים שמעון בלעיש - טבריה, תפארת טבריה | יניק וחכים שלום יוסף נתמן - בית שמש, בעלזא | יניק וחכים בניה שמעון אסייג - גבע בנימין | יניק וחכים יוסף רפאמפרט - ירושלים, מענה שמחה | יניק וחכים שיעלה וזוהר - ירושלים, ערד | כמונח בקופסא - 50 מה: יניק וחכים אפרים ליכטנשטיין - ביתר עילית, אור עולם | כמונח בקופסא - 50 מה: יניק וחכים שלמה מינצבגר - בית שמש, אור המאיר | נבחנים שבועיים - 150 מה: יניק וחכים יוסף חיים כהן - ירושלים, תורת הענק | הבה"ח אהרן קליין - ביתר עילית, טל תורה

שמעו ותחי נפשכם

מגוון שיעורים וסיכומים יומיים

בפרשת השבוע בקו' קול התורה (שלושה 3)

סיכום יומי קצר | לימוד יומי מעמיק | סיכום ותקציר כל הפרשה

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב':

02-500-2018

מארה"ב: 351-9881-1518 | מאנגליה: 0131-0613-4433

מכון הוצאה לאור | אגף שיעורי תורה | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות וסמנויות | סיכומים ומכתבים | שיעורי תורה | הגרלות ופרסים | גיליון שבועי | מוזלטר ימי

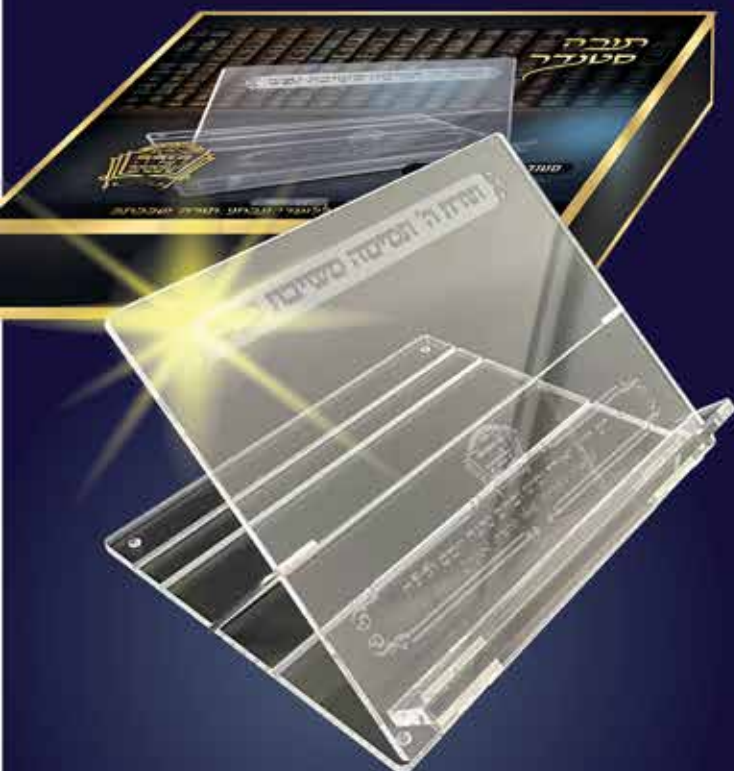
לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com

מחיל אל חיל

לאור ההצלחה הגדולה במבצע 'תורה אור'
עם השתתפותם בהצלחה של אלפי לומדים
שסיימו בס"ד בהצלחה מרובה את לימוד ומבחני
כל ספר בראשית ברציפות וללא הפסק

**המבצע הגדול ממשיך
בס"ד ביתר שאת ועוז**

כל הלומדים והנבחנים בס"ד
משך כל ספרי 'שמות' ו'ויקרא' בדציפות ובקביעות
יזכו לקבל בס"ד אף הם מתנה מרהיבה ויוקרתית
ללא הגרלה

**'תורה סטנדר' אקרילי מפואר
במארז מתנה מרהיב
ביצוד מיוחד עבור לומדי תורה שבכתב**

לך ענו
נשירה
בשמחה
רבה
ואמרו כלם...

גם השנה ייערך בס"ד
**המבצע המיוחד
'שירה שבכתב'**
רבבות אלפי ישראל מקבלים
על עצמם לומר מדי יום ביומו את
**שירת הים
בכונה, בהבנה
ובשמחה!**
אשר נודעת מעלתה
סגולותיה ברוחניות ובגשמיות

**המתנות מיוצרות לכבודם
של לומדי ונבחני תורה שבכתב**
באדיבותם של ידידנו הנכבדים והנעלים, תומכי התורה
ואוהבי לומדיה, אנשי החיל כבדי המעש למען הנחלת
התורה שבכתב לדבבות אלפי ישראל
**הנדיבים הדגולים חברי
'קרן תרי"ג' - ניו יורק**
אשר הודילו זהב מרהיב למען הוקרת והערכת
לומדי התורה והוגיה בתמידות ובקביעות

**שירה חדשה
שבחו גאולים
בכונה, בהבנה
ובשמחה!**